

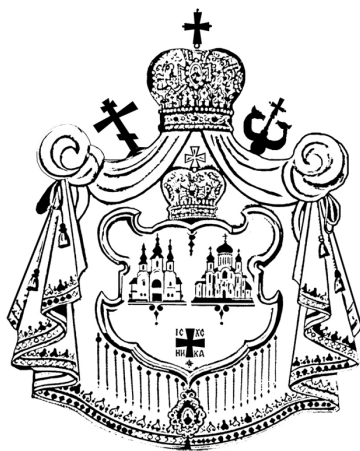
НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Богословсько-історичного
науково-дослідного
центру імені архімандрита
Василія (Проніна)

SCIENTIFIC NOTES
THEOLOGICAL AND HISTORICAL RESEARCH CENTER
NAMED AFTER ARCHIMANDRITE VASILY (PRONIN)
(6/2019)

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

БОГОСЛОВСЬКО-ІСТОРИЧНОГО
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО
ЦЕНТРУ ІМЕНІ
АРХІМАНДРИТА ВАСИЛІЯ (ПРОНІНА)

**З благословення
Високопреосвященнішого Феодора,
Митрополита Мукачівського і Ужгородського**

**УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА
МУКАЧІВСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЄПАРХІЯ**

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

БОГОСЛОВСЬКО-ІСТОРИЧНОГО
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЦЕНТРУ ІМЕНІ
АРХІМАНДРИТА ВАСИЛІЯ (ПРОНІНА)

ВИПУСК 6

SCIENTIFIC NOTES

THEOLOGICAL AND HISTORICAL RESEARCH CENTER
NAMED AFTER ARCHIMANDRITE VASILY (PRONIN)

ISSUE 6

2019

ББК 86.372

УДК 281.93

Н-34

ISSN 2617-1317 (Print)

Українська Православна Церква

Наукові записки БНДЦ імені архімандрита Василя (Проніна)

ВИПУСК 6

Рекомендовано до друку на засіданні Ради БНДЦ ім. архімандрита Василя (Проніна)

Мукачівської єпарії УПЦ, протокол №6 від 23 грудня 2019 р.

Видавничий відділ

Мукачівської Православної єпархії

Редколегія:

Феодор (Мамасуєв) – митрополит Мукачівський і Ужгородський (Мукачево, Україна) – голова редколегії

Данилець Юрій – кандидат історичних наук, Ph.D., доцент ДВНЗ «УжНУ», директор Богословсько-історичного науково-дослідного центру імені архімандрита Василя (Проніна) (Ужгород, Україна) - головний редактор.

Белякова Надія – кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру історії релігії і Церкви Інституту загальної історії РАН (Москва, РФ).

Бурга Володимир – кандидат богослов'я, кандидат історичних наук, професор, проректор Київської духовної академії з науково-богословської роботи (Київ, Україна).

Гук Олександр – кандидат богослов'я, протоієрей, науковий співробітник Богословсько-історичного науково-дослідного центру імені архімандрита Василя (Проніна) (Хуст, Україна).

Марек Павел – Ph.Dr. PaedDr., Ph.D., професор філософського факультету університету Палацького (Оломоуц, Чехія).

Мишанич Василь – доктор історичних наук, доцент ДВНЗ «УжНУ», науковий співробітник Богословсько-історичного науково-дослідного центру імені архімандрита Василя (Проніна) (Ужгород, Україна).

Монич Олександр – кандидат богослов'я, Ph.D., протоієрей, вчений секретар Богословсько-історичного науково-дослідного центру імені архімандрита Василя (Проніна) (Мукачево, Україна).

Остапчук Єжі – заблітований доктор богословських наук, декан Богословського факультету Християнської Богословської Академії (Варшава, Польща).

Пилипович Радован – доктор наук, директор Архіви Сербської православної церкви (Белград, Сербія).

Федака Сергій – доктор історичних наук, професор ДВНЗ «УжНУ» (Ужгород, Україна).

Шафін Ян – протоієрей, ThDr., Ph.D., професор Православного богословського факультету Прашівського університету (Прашів, Словаччина).

Шкаровський Михайло – доктор історичних наук, професор Санкт-Петербурзької духовної академії (Москва, РФ).

Шаркань Василь – кандидат філологічних наук, доцент ДВНЗ «УжНУ» (Ужгород, Україна).

Юріна Василій – протоієрей, науковий співробітник Богословсько-історичного науково-дослідного центру імені архімандрита Василя (Проніна), відповідальний за видавничі проекти (Мукачево, Україна).

Рецензенти:

Данилюк Д.Д., доктор історичних наук, професор.

Федака С. Д., доктор історичних наук, професор ДВНЗ «УжНУ».

Відповідальний за випуск та упорядник:

Данилець Юрій – кандидат історичних наук, Ph.D., доцент ДВНЗ «УжНУ».

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:

серія ЗТ № 743/335Р від 16 січня 2020 р.

Наукове видання проіндексовано в наукометричній базі Index Copernicus International

Думки авторів публікацій можуть не збігатися з точкою зору редакції. Редакція залишає за собою право редагувати або скорочувати матеріали, а також відмовити у публікації. Передрук любых матеріалів допускається тільки з письмового дозволу редакції і власника авторського права с обов'язковим посиланням на публікацію в «Наукових записках».

Відгуки та пропозиції просимо надсилати за адресою:

Україна, 89600, м. Мукачево, вул. Спархіяльна, 12.

Моб.тел.: 050-692-87-81, 050-186-53-23.

E-mail: jurijdanilec@gmail.com

© Богословсько-історичний науково-дослідний центр імені архімандрита Василя (Проніна) - 2019

© Автори статей - 2019

ЗМІСТ

I. ВСТУПНЕ СЛОВО

Митрополит Мукачівський і Ужгородський Феодор..... 11

ПРИВІТАЛЬНІ СЛОВА ДО УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ «ЗАКАРПАТТЯ ТА АФОН: ДУХОВНО-КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ» (ДО 120-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІЄРОМОНАХА АВВАКУМА (ВАКАРОВА))

**Блаженніший Онуфрій, Митрополит Київський і всієї
України, Предстоятель Української Православної Церкви.
Привітальне слово до учасників конференції..... 14**

**Високопреосвященніший Антоній, митрополит Борис-
пільський і Броварський, Керуючий справами Української
Православної Церкви, професор. Привітальне слово до учас-
ників конференції..... 16**

НАУКОВІ СТАТТІ

Алексій Василій, протоієрей.

*Заснування та духовні зв'язки релігійної громади на честь
Почаївської Ікони Божої Матері в Ужгороді
та Святої гори Афон..... 20*

Гук Александр, протоієрей.

Мальй Афон Серебряной Земли 26

Гук Олександр, протоієрей.

*Деякі аспекти дослідження в контексті
Біблійного аналізу..... 34*

Halmágyi Miklós.

Westliche Quellen über die christliche Geschichte der Kijewer Rus. Bruno von Querfurt und Thietmar von Merseburg über den Hof des Hl. Vladimirs 39

Данилец Юрий.

Родословная иеросхимонаха Аввакума (Вакарова)..... 54

Дроботушенко Евгений.

История забайкальского монашества: от начала миссионерства к сибирской святости..... 74

Župina Miroslav, protojerej.

Mystická skúsenosť svätého Symeona Nového Teológa a jej vplyv a význam pre kresťanskú tradíciu..... 93

Заяц Сергей.

Становление образа. Роль иконы на пути к Христу.....109

Казак Олег.

Деятельность Алексея Геровского в начальный период нахождения в США (по материалам венгерских внешнеполитических органов)..... 119

Каменчук Иван.

Архімандрит Манасія Максимович як церковний діяч, педагог та богослов..... 132

Алексий (Корсак), иеромонах.

Исторические связи Закарпатья и Свято-Пантелеимонова монастыря на Афоне..... 144

Куцов Костянтин.

Документи про діяльність Товариства карпаторуських православних студентів «Пролом» у фондах празьких архівів (Архів Карлового університету в Празі та Архів міста Прага)..... 155

Левченко Валерий.

Изучение исихазма в историографической практике одесских ученых XIX – начала XX веков..... 170

Marek Pavel.

Z Kišiněva do Prahy. Podíl Vladimíra Gruzína na budování české pravoslavné eparchie v období první Československé republiky (1918–1938)..... 192

Матъовка Євген.

Афон та його вплив на православне монашество України і Закарпаття..... 227

Мелкон Георгий.

Исихазм – пути понимания..... 245

Миронович Антоний.

Контакты супрасльського монастиря со Святой Горой Афон в конце XV – середине XVI в. 253

Mironowicz Marcin.

Św. Antoni Supraski i jego związki ze św. Górą Athos..... 289

Мисюк Михаил.

Афон и Подкарпатская Русь: духовные и культурные связи (конец 20-х гг. XX века.). (По документам Государственного архива Закарпатской области). 313

Міськов Іван.

Про час виникнення Грушівського монастиря..... 319

Міщанин Василь.

Життя та діяльність ігумена Феодосія Горвата в документах та усно-історичних свідченнях..... 336

Монич Олександр, протоієрей.

«Волошкiй раздоръ»: окремі аспекти історії локаційного опору унії в 2 пол. XVIII століття..... 356

Монич Олександр, протоієрей.

«Імстичівський екзил» в часи правління останніх православних архієреїв Мукачівської єпархії: Іоанікія (Зейкана) та Мефодія (Раковецького)..... 383

Онисько Олександр, ієрей.

Формування Некрополю Мукачівського монастиря у віках його історичного буття..... 410

Маркел (Павук), архімандрит.

Аскетичні погляди святителя Філофея (Ліцинського), митрополита Тобольського й Сибірського..... 425

Палош Віктор, протоієрей.

Відродження Православ'я в Ужгороді та формування першої громади (1921-1925)..... 436

Пилиповић Радован.

Духовни живот јужне Старе Србије и Македоније 1870-1912. Године (Националне акције, сукоби, јерархија, школство)..... 454

Пономаренко Андрій, протоієрей.

Досвід української транслітерації церковнослов'янських текстів..... 477

Pružinský Štefan, protojerej.

Askéza v živote kresťana podľa učenia svätého apoštola Jakuba..... 492

Роман Володимир.

Архімандрит Пахомій (Лукач) – подвижник православної церкви Закарпаття..... 504

Світлинець Андрій.

Листування афонського келіота Василя Дубанича з родичами на Закарпатті..... 513

Иов (Смакоуз), архиепископ.

Русское Православие в Канаде и Афон..... 519

Сопко Одарка.

*Мистецтво рукописної книги Закарпаття
XIV-XIX століть.....* 526

Федака Сергій.

*Формування і розвиток православних церковних традицій у
Київській Русі.....* 550

Fiedoruk Piotr.

Św. męczennik Grzegorz Peradze i jego kontakty z Atosem..... 564

Фенич Володимир.

*Разом – проти – чи окремо? Сучасний стан Східних Като-
лицьких Церков різних унійних традицій.....* 581

Ферков Оксана.

*Успіхи та невдачі діяльності католицьких місіонерів у сере-
довищі православного населення Північно-Східної Угорщини у
XVII столітті.....* 626

Шаркань Василь, Шумицька Галина.

*Звукове значення букви «ять» у закарпатській церковній
традиції.....* 646

Шкаровский Михаил.

*Подвижническое служение афонского старца схиархимандрита
Софрония (Сахарова).....* 657

Шумило Сергій.

*Иеросхимонах Аввакум (Вакаров) и его деятельность как
антипросопа при Священном Киноте Афона.....* 669

Юріна Василій, протоієрей.

Практика використання церковного богослужбового співу в Мукачівській єпархії 17-20 століттях..... 692

Юріна Олександр, протоієрей.

Церковне судочинство та канонічні покарання у Візантійській імперії..... 713

Якунин Вадим.

Куйбышевская православная епархия в 1942-1952 г. через призму деятельности архиепископа Алексия Палицына..... 723

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ..... 745

ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ІГУМЕНА ФЕОДОСІЯ ГОРВАТА В ДОКУМЕНТАХ ТА УСНО-ІСТОРИЧНИХ СВІДЧЕННЯХ

Василь Міщанин,

*доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри модерної історії
України та зарубіжних країн ДВНЗ «УжНУ», Ужгород.*

Ігумен Феодосій (в миру Федір Горват) народився 18 березня 1897 р. у с. Нижній Синевир Волівського округу (нині с. Синевир Міжгірського району). У рідному селі закінчив шість класів народної школи. 5 липня 1924 р. архієпископ Савватій (Врабець) у Празі рукоположив Федора Горвата у сан ієромонаха. Наступного дня, 6 липня, архієпископ видав декрет № 337/24/А, за яким ієромонах направлявся на

пастирську роботу в рідне село – Нижній Синевир. З того часу і до самого арешту угорцями у 1942 р. він знаходився в «рядах греко-восточних православних священнослужителів». Феодосій (Горват) всю свою діяльність присвятив відновленню православ'я.

Феодосій Горват був непересічною особистістю. Саме завдяки його пастирській діяльності в с. Синевир відбувся перехід більшості селян від греко-католицької до православної віри.

Він підтримував контакти з багатьма священослужителями Чехословаччини, Румунії, Росії, Сербії, Афонським монашеством. Побудував (1928 р.) і відбудував (бо дерев'яна згоріла (1933 р.)) православну церкву в Синевирі, завдяки його трудам було відлито дзвони, які й нині сповіщають селян про наближення християнських свят. Наприкінці статті подаємо окремі документи з особистого архіву Феодосія Горвата про його спілкування з Афоном, окремими земляками в яких відображено релігійну ситуацію в Синевирі у 1920-1930-х роках.

Діяльність ієромонаха Феодосія (Горвата) на ниві релігії була високо оцінена. Він один з перших священиків на Підкарпатській Русі отримав нагороди – набедренник, палицю (патерицю), золотий хрест. Його було зведено у сан ігумена.

У миру Ф. Горват не цурався фізичної праці. Вдома побудував кузню, займався ковальським ремеслом. Він також сплавляв бокори. Кадри як це він робив навіть відзняті у фільмі Владислава Ванчури «Марійка-невірниця» (1933 р.). Феодосій Горват – перший синевирець, який зумів придбати (у кредит) власний автомобіль.

Дослідженням життя і діяльності ігумена Ф. Горвата ми, в міру можливостей, займаємося понад два десятиліття. Довгий час відомості про діяльність Феодосія Горвата можна було отримати тільки зі споминів односельчан. Проте якоїсь чіткої картини не вимальовувалось. Одні ідеалізували його, інші навпаки, паплюжили.

На початку 1990-х років нам вдалося віднайти (і зберегти) більшу частину особистого архіву ігумена який знаходився у занедбаному стані на горіщі в колишньому помешканні ігумена в с. Синевир Міжгірського району. Студенту-першокурснику запропонував взяти на зберігання і опрацювання «давні папери» односельчанин Юрій Путрашик. Ці матеріали стали основою для написання кількох науково-популярних розвідок про постать о. Феодосія надрукованих у обласній і районній пресі. Зокрема, історик М. Вегеш та журналіст І. Мокрянин у 1992 р. в обласній газеті «Закарпатська правда» опублікували статтю «Драма отця

Феодосія»¹. На основі виявлених документів написана і стаття В. Міщанина у якій досліджується соціально-економічне життя села Синевира у 20-30-х рр. ХХ ст.²

Власне ці статті першими, які підняли постать о. Феодосія із небуття. Матеріали особистого архіву Ф. Горвата, на яких ґрунтувались ці публікації містять близько 200 переважно машинописних сторінок про релігійне, церковне, громадське життя Синевира і синевирців 20-30-х рр. ХХ ст.

Постать синевирського священника знайшла своє місце і у ґрунтовній роботі Ю. Данильця з історії православ'я на Закарпатті³, служила предметом окремих доповідей на конференціях професорсько-викладацького складу Ужгородського національного університету⁴.

Подальші пошуки виявили ще частину документальних матеріалів пов'язаних із життям Ф. Горвата. Це особиста переписка, листи до різних інстанцій стосовно будівництва церкви. Тут також міститься церковний статут православної прихідської общини Синевира. Значну частину з них складають списки односельців, жертвуючих на будівництво православної церкви, розрахунки оплати робіт, розписки, переписка про закупівлю дзвонів тощо. Нині ці документи знаходяться у колишнього церківника Синевирської церкви Миколи Тільняка. Ми маємо у своєму розпорядженні копії, відскановані на початку 2000-х рр., документів.

Є й третя частина особистого архіву Феодосія (Горвата). Вона зберігається у родича о. Феодосія, нині православного священника храму Різдва Богородиці с. Угля протоієрея Івана Цімботи. До речі, з його ініціативи та благословення єпископа Хустського і Виноградівського Марка у храмі Синевира 20 грудня 2011 року

¹ Вереш М., Мокрянин І. Драма Отця Феодосія // Закарпатська правда. 1992. 6 жовтня.

² Міщанин В. Синевир очима Феодосія Горвата // Верховина. 1993. 13 квітня.

³ Данилець Ю. Православна церква на Закарпатті у першій половині ХХ ст. Монографія / Передмова В.Фенича. Ужгород: Карпати, 2009. 376 с.

⁴ Село Синевир Міжгірського району у 20-30-х рр. ХХ ст. (за матеріалами священника Феодосія Горвата) / Програма 62-ої підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу. Секція історії України. Ужгород, 2008. С.3 // Архів кафедри історії України ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Документи про проведення конференції. Папка №5.

було відслужено заочний похорон ігумена Феодосія Горвата за участю понад 10-ти священників Терезлянської долини. Цінні ці матеріали тим, що у них знаходимо відомості про життя ігумена кінця 1930-х – початку 1940-х рр., зокрема і останній документ написаний власноручно Ф. Горватом із табору Кішварча датований 29 вересня 1943 року.

Іншим напрямком нашої пошукової роботи з дослідження життя і діяльності отця Феодосія залишаються усно-історичні свідчення земляків. Окремі розвідки про цю постать зроблено місцевими журналістами¹, та краєзнавцями². Досліджуючи історію сусіднього із Синевиром села Колочави Станіслав Аржевітін неодноразово посилається на документи, які у певній мірі пов'язані із життям та діяльністю Ф. Горвата.

Про Феодосія Горвата поміщено інформацію у таких солідних виданнях як «Сповідники та Подвижники Православної Церкви на Закарпатті в ХХ ст.» (2011 р.)³, «Верховина. Волівщина – Міжгірщина. Історико-культурологічні нариси» (2017 р.)⁴.

В 2010 р. нами, разом з Ю. Данильцем, було проведено опитування мешканців Синевира про життя і діяльність Ф. Горвата. Респонденти Горват (Ковбиця) Анна Петрівна 1933 р.н., Руцак (Фетько) Марія Миколаївна 1921 р.н., Столець Гаврило Васильович 1928 р.н., Фетько (Руцак) Василина Степанівна 1925 р.н. розповіли про життя о. Феодосія Горвата, релігійну і церковну ситуацію в Синевирі в 1920-1940-х рр.. Також ми побували у помешканні де проживав священник, зробили фотографії, побесідували з власником будинку в якому жив ієромонах Юрієм Путрашиком (1937 р.н.).

У серпні 2018 р. студенти-історики, які проходили етнографічну практику також зробили опитування старожилів Синевира про постать Феодосія Горвата. Для цього нами було

¹ Нірода О. Загадкове зникнення священника // Верховина. 2009. 8 серпня.

² Аржевітін С.М. Релігія: Історія верховинського села Колочави / Передм. М. Болдижара, Ю.Сливка, В.Малета. Київ: Майстерня книги; Чернівці: Видавничий дім «Букрек»; Укр. Письменник, 2007. Т.2. 832 с.: іл.

³ Міщанин В., Данилець Ю. Ігумен Феодосій (Горват) (13.03.1897 – ?? 1944) // Сповідники та подвижники Православної Церкви на Закарпатті в ХХ ст. Мукачево, 2011. С. 148-158.

⁴ Данилець Ю., Міщанин В. Горват Федір (Ігумен Феодосій) // Верховина. Волівщина-Міжгірщина. Історико-культурологічні нариси. Ужгород: ТІМΠΑНИ, 2017. С. 333-334.

складено спеціальний питальник, який містив дев'ять основних питань. Так, студентка Ангеліна Дебель опитала: Бумбар (Попович) Ольгу Степанівну (1932 р.н.) уроженку с. Синевир, яка з 1952 р. проживає в с. Негровець, синевирцем Суботу Миколу Івановича (1933 р.н.), Дебель Юрія Михайловича (1930 р.н.), Вовканець (Микулін) Василину Іванівну, (1930 р.н.), Субота Василину Василівну (1932 р.н.), Шегду (Кут) Марію Василівну (1946 р.н.).

Ангеліна Нірода записала інтерв'ю з синевирським священиком Михайлом Паканичем (1975 р.н.), уроженцями села – Анною Гречин (1933 р.н.), Ганною Іванівною Цімбота (1927 р.н.), Миколою Субота (1928 р.н.).

Протоієрей Михаїл Паканич (1975 р.н.), мешканці синевира Субота Микола Іванович (1940 р.н.), Тільняк Ганна Іванівна (1967 р.н.), Худа Ганна Василівна (1938 р.н.) стали респондентами у Олександрі Федорнак. Нині у нашому розпорядженні наявні ці матеріали.

Дискусійним є питання про перебування Ф. Горвата на Афоні. Старожили кажуть, що він там був висвячений. У його помешканні знаходимо окремі фотографії Афонських монастирів. Виявлені нещодавно Ю. Данильцем документи празьких архівів підтверджують версію про перебування Ф. Горвата на Афоні.

У виявленому нами архіві зберігся невеличкий рукописний альбом під назвою «Протокол». Ф. Горват у ньому фіксував усю свою переписку. Дивно, чому цей журнал не було вилучено угорськими жандармами при арешті священика. В ньому зафіксовані порядковий номер від кого отримані і кому відправлені листи, інколи кількома словами вказано резюме листа, дата відправлення/отримання, відмітка чи це заказний чи звичайний лист, через кого відбувалося відправлення (приватну особу, пошту, банк), вихідні дані листів. В цьому журналі зафіксована кореспонденція за 1926-1933 роки.

Так, у документі за 1925 р. зафіксовано 64 відправлений і 71 отриманий листи; у 1926 р. відповідно 74 і 99; 1927 р. – 73 і 94; 1928 р. – 116 і 126; 1929 р. – 68 і 76; 1930 р. – 54 і 37; 1931 р. – 9 і 7; 1932 р. – 6 і 0; 1933 р. – 5 і 2. Причини таких диспропорцій при листуванні нами поки не встановлено.

У записках отриманої і відправленої кореспонденції часто зустрічаємо позначки «Св. Гора», «Св. Гора Афон», «Греція Св. Гора». Якщо аналізувати переписку Ф. Горвата з Афоном, то найактивніша переписка з Афоном велася у перші роки становлення православної церкви у Синеvirі. Згідно записів у «Протоколах» у 1925 р. Феодосієм Горватом було написано 19 листів на Афон і отримано звідти 22 листи. У 1926 р. відповідно 11 і 19; 1927 р. – 7 і 3; 1928 р. – 10 і 14; 1929 р. – 6 і 4; 1930 р. 4 і 4; 1931 р. – по одному. Із 1932 р. переписка з Афоном у цьому журналі не зафіксована. Проте це не означає, що її не існувало. В архіві збереглося кілька листів Ф. Горвата на Афон. Лист до архімандрита Мисаїла, датований квітнем 1933 р. ми публікуємо в додатках.

Листування велося з духовником руського Свято-Пантелеймонівського монастиря архімандритом Кіріком (Максимовим), архімандритом Мисаїлом (Сопегіним), монахом Мефодієм (Свято-Пантелеймонівський монастир), ієросхимонахом О. Лотом, монахом Лукіаном (Хрестовоздвиженський скит, архімандритом Митрофаном, схімонахом Гавриїлом (Свято-Андріївський скит), ієромонахом Іларіоном (Чумаковим) келія Святого Георгія, афонською братією – монахами Леонідом, Феофаном, ієромонахом Іосифом («бібліотекар» – так в документі – В.М.).

Найбільше переписка велася з архімандритом Кіріком «относительно книг», «относительно облачения», «о посл. 2 кн.», «отвіть о полученіи», «письмоо2книгах», «письмоополученіикниг», «отн.книг Св. Седмица», «письмо о получении 1 доляра и 3 фотографіи» тощо.

Із 1928 р. велась активна переписка з архімандритом Митрофаном. Тематика, відповідно до записів, та ж: «о получении плащаницы», «письмо и 2 доляры», «отвіть о получении 2 доляру», «письмо о посл. Ризь», «1.700 Кч. 50 дол. за Ризы», «письмо о получении Ризь», «цѣна о книгах», «рахунок за книги» і т.ін.

Як бачимо з «Протоколів», Феодосій Горват підтримував тісні відносини з Афоном у середині 1920-х років. Листування стосувалося в основному прохань прислати йому богослужбні книги, церковне облачення та іншої церковної продукції, узгодження вартості товарів, пересилання грошей тощо.

Трагічно склалася доля ієромонаха Феодосія (Горвата). В часи угорської окупації краю, на Пасху 1942 р. він був заарештований. Угорські власті приписували йому зв'язок з радянськими розвідниками. Також при обшуку у нього було знайдено радіо, слухати яке суворо заборонялося. Спочатку Феодосій Горват був відправлений до Волового (Міжгір'я), потім перевезений до Мукачева. Пізніше перебував у перевалочному таборі Кішварча (Угорщина). Звідси маємо лист Феодосія Горвата до односельця Андрія Томаша датований 29 вересня 1943 р. з надією на швидке повернення додому.

Але не судилося. Ієромонаха було перевезено до концтабору м. Нойштреліц. Тут він і був розстріляний нацистами ймовірно у серпні 1944 р. Про це нам розповів Юрій Бугина, який у вересні 1944 р. сам потрапив до цього табору і йому полонені розповіли про смерть монаха. Точну дату смерті Ф. Горвата поки не встановлено.

Цю версію підтверджують також спогади жителя Синевирської Поляни Степана Васильовича Красняника 1923 р.н., записані Михайлом Бембило 30 квітня 1985 року. С. Красняник розповідає, що за угорського режиму 1 місяць провів у в'язниці селища Волового, за те, що продав 1 віко (міра – В. М.) картоплі за 30 пенгів, тоді як ціна за нього становила 25 пенгів. До нього в одиночну камеру «підселили політичного в'язня (за зв'язок з партизанами) Івана Юртина з Репинного». Через певний час його вночі забрали угорці разом з німцями. По завершенні другої світової війни С. Красняник та І. Юртин зустрілись у м. Жиліна (Словаччина). І. Юртин був у американській формі. Він розповів, що нацисти кинули його у концентраційний табір. Перед наступом американських військ нацисти розстрілювали в'язнів прямо перед виритим ровом. І. Юртину повезло, він впав завчасно і навіть не був поранений. Йому вдалося вибратися з-під мертвих тіл. А після вступив добровольцем у американську армію. За словами І. Юртина саме тоді було розстріляно «синеvirського православного попа».

Таким чином постать Феодосія Горвата, одного з активних діячів православного руху на Закарпатті й понині викликає чима-

лий інтерес у дослідників, читачів, мешканців с. Синевир. Проте ще чимало фактів біографії ієромонаха залишається не розкритими. Сподіваємось, що наше нинішнє дослідження проллє світло на окремі епізоди життя Ф. Горвата. Відрадно, що односельці не забули про ієромонаха. У 2012 р. на Свято-Успенська Православна Церква с. Синевир Феодосію Горвату встановлено пам'ятну дошку.

ДОКУМЕНТИ ОСОБИСТОГО АРХІВУ ФЕОДОСІЯ ГОРВАТА

Стиль і мову оригіналу збережено.

41/ Дня 10.4.8

Дорогій мой Братъ въ Хрестѣ Іоанъ Шмигале.

Настоящмъ писмомъ увѣдомляю васъ что писмо ваше отъ дня, 3-16, марта сего года я доставъ якъ разъ у великоднѣ сятка, первый разъ дуже красно вамъ дякую за вашу любовъ и честь до мене и до всѣхъ насъ и дуже васъ благодарю за ваші добрі дорогіи для мене и утѣшителнѣ слова.

Ваше писмо принесло минѣ велику радость съ начала но прочитавши шоры вашего писма я дуже засмутился, а именно съ того когда я вычатавъ что ваше милое здорovia дуже поврежденное, я вамъ соболѣзную и сострада.

Когда я предъ Престоломъ всемогущаго Бога возношу безкровную жертву о всѣхъ людехъ тогда въ моихъ словахъ о недугующихъ и страждущихъ привожу себѣ въ память васъ и ваше здравіе, молю всемилостиваго Бога чтобы Онъ устроилъ ваше миле здравіе въ прежнемъ состояніи, и чтобы Царица Небесная васъ схранила покровомъ своя благасти невредима въ семь житейскомъ пути. Якъ на мори утопающему ниоткуда помощи имущему много утѣхы есть отъ добраго слова, такуюто утѣху принесло намъ ваше слово и надѣюся что не голое слово утѣхи по съ словомъ и руку помощи прострете къ намъ...

Посылаю вамъ туй на фотграфѣ снятти нашѣ 4. звонь ко-

горіи мы по милости. Божіей приобріли себі въ сіе тяжкое и смутное для насъ время, мы принужденны послѣднюю нашу на сіе приложити и послѣдний кусокъ хлыба от рота отнять, ибо наші братья каины туй межи нами жиющіи тоты которымъ вы пригадовали въ моемъ писмъ, не давали у наші звоны нашимъ помершимъ братьямъ и на последней дороге задзвонити, того ради Василь Григорускій первый бывъ тотъ котрый сказавъ люде мы себі купимъ такіи звоны обы еще и они плакали коли услышатъ голосъ нашить звоновъ и Слава БОГУ., исполнилося такъ, ибо ние того сердца обы оно не сдроглося коли учуетъ сесѣ звоны. Правда что тяжко ихъ выпдачуеме, но Богъ помагать.

Пишу вамъ и то что сего году у Филиповку предъ рождествомъ скончався отъ сего живота Куть Федоръ, великий бывъ намъ противникъ, и предъ смертію на 7. месяцевъ съ ума сошелъ Богъ му судія, а предъ великого поста скончался Горвать Иванъ бывшій бировъ, тоже великій нашъ противитель, но сего сынъ и донъкы съ нами суть православныи и они много терпѣли при жизни своего отца немогли ему противитися.

Пищу вамъ что мы Церковь изрубили и побили но еще небосклону у ней нѣтъ, ибо скудость за грошѣ. Церковь долгой съ олтаремъ 23. митры, широтою на крылосахъ 17. митровъ ибо есть крестобразна Виззантійскій стиль, на корабли широта 9. м. вы-сотою до стрѣхы 5. митровъ сердный куполь высотою 12, митровъ колоколня /турня/ высотою до креста 19. митровъ. Коштуе насъ теперь окремъ нашеѣ работы 65.000. коронъ чеськихъ, а тота стара унійско-католицка церковь облупалася и обпавъ съ ней малтеръ, и теперь потребуеъ реперации въ суммі 70.000. кор. чеськихъ.

Пищу вамъ брате Іоане что дуже тяжко и трудно я туй перебуваю и уже давно я бы бывъ пойшовъ геть лишь того мене май дуже придержуе чтобы не распалося сисе дѣло православія, я туй теперь жию на своихъ собственныхъ издержкахъ и нитко мене не подпоруе ни физично ни матеріално, нитко мнѣ не дасть ани одной коруны дани, жию у хыжи у брата у углянцѣ, мой няньо помер коли я бывъ у Іерусалимѣ, мама еще жыетъ и есме всѣ у воросѣ съ братом...

Вамъ известно якъ наші люди усердно до будовли бралися

тогда коли вы проводили будовлею у насъ и тогда еще май бировали и май охоту мали, а теперь и охоту стратили и посл Вамъ известно якъ нашѣ люди усердно до будовли бралися тогда коли вы проводили будовлею у насъ и тогда еще май бировали и май охоту мали, а теперь и охоту стратили и посл войны тяжкый животь настевъ, заробку ние много границъ наробили и не позводяють за границу йти кусокъ хлѣба заглядати и подумай въ сякомъ состояннїи человекъкъ бюджетли думати о будовли, тото еще Слава Богу что и сякъ дѣло идетъ, и сисе мене придержуе туй, и хотя такїй тяжкїй часть то оно якось по милости Божей идетъ не дуже плохо, мы якъ вамъ пишу сбудовали Церковь стоимости 65.000. кч, а звоны 62.000.кч. всего у воросъ 127.000. коронъ и мы лише 30.000. коронъ должны и хотя такъ скупо за гроши но уже до файнъ грошѣ исме выдали. Подумайте Брате чесний что всѣ утвари и облаченїя и кннгы и сосуды церковныи пропали отъ насъ ничего намъ не дали и мы якбисме обгорїли все мусиме себы ладити.

Пишу вамъ брате честный что еслибы вы теперь были туй то вы не моглибы ся изчудовати якъ туй свѣтъ иде тотъ что бывало ходивъ коло хыжъ за окрушиновъ тотъ нинѣ гойкатъ что церковь моя и земля церковна и все имущество, такї якъ Якимъ Сенѣ печеноѣ, Митерь Игнатю, Драчь Иванъ, Нѣмый Буковскїй, итакъ дале... А съ ними Шпѣлька Петро, Федоръ Чортикъ, Антось /Герасимъ/ Шикора, Василь Кошутъ, Гриць Лелю, Василя Маркового /Дыбльовы / сыны, Быбыничѣ, Штефанцьовы /Котовы/ сыны, и такъ процїй. Что вы говорили коли исте туй были каждое слово исполняется...

Еще и много разъ кланяюся вамъ и поздоровляю васъ не токмо я самый но и всѣ люди жителѣ нашего села ибо всѣ мы мали велику утѣху отъ вашего писма, за что складуене вамъ грячу подяку и благодарность. Желали бы мы май радостное писмо отъ васъ достати въ которомъ бы мы читали что ваше здороля есть въ первомъ невредимомъ состояннїи, коли получите сисе наше писмо просиме васъ коли будете мощи дайте намъ отвїтъ на него.

Новостей у насъ ние някоѣ, ярмо наше въ которое насъ

впрягли мадьяре съ шиѣ намъ не сходить, только что не мадьярскій батугъ ай чешскій насъ бйе, и не по мадьярски ай по чески кричать, ине кличуть насъ бѣдош дісно ай кажуть смердѣонцы бакны, чого обѣ слова єднаку честь удають, и теперь не идуть забирати отъ насъ гунѣ, ибо ние нихъ: ай хоттде на дорогѣ екзекуторъ съ жеба всьо заберегъ самъ.

Наробилося у насъ въ Карпатахъ 30. партій и нашѣ братя каины чехославяне сему радуются коли видять нашъ народъ блкающійся якъ дикіи птахи, а если кто изъ, насъ извѣститъ о семь чужимъ народамъ, скорый дадутъ отвѣтъ то есть народъ глупіи, несполегливі, нескоупен конат службі, и прочі безумніи глаголы такі які при мадьярехъ не слободло было ни простому ни уряднику говорити: нині все ето возможно бо ми сме чеси, /чехи/ пепіки.

Діти вашѣ туй добре живутъ, они васъ поздоровляють и они вамъ о своемъ поведеніи подробно напишуть може еще май скоро достанете отъ нихъ писмо якъ сисе отъ мене.

Много разъ кланяюся вамъ отъ имени всѣхъ селянъ Воскресшій Христосъ Спаситель нашъ да наполнить душу вашу и сердце ваше той радости якою наполнилъ св: Апостоловъ когда являся имъ воскресшій изъ гроба.

Божіе Благословеніе да почіетъ на главѣ вашей

МИРЪ ВАМЪ

И ЛЮБОВЪ.

Васъ любящій вашъ братъ въ Христѣ.

41/ Дня 10.4.8

Дорогій мой Братъ въ Христѣ Іоанъ Шмигале.

Настоящмъ писмомъ увѣдомляю васъ что писмо ваше отъ дня, 3-16, марта сего года я доставъ якъ разъ у великоднѣ сятка, первуй разъ дуже красно вамъ дякую за вашу любовь и честь до мене и до всѣхъ насъ и дуже васъ благодарю за вашѣ добрі дороги для мене и утѣшителнѣ слова.

Ваше писмо принесло минѣ велику радость съ начала но

прочитавши шоры вашого писма я дуже засмутився, а именно съ того когда я вычитаю что ваше милое здоровя дуже поврежденное, я вамъ соболѣзную и сострадаю.

Когда я предъ Престоломъ всемогущаго Бога возношу безкровную жертву о всѣхъ людехъ тогда въ моихъ словахъ о недугующихъ и страдающихъ привожу себѣ въ память васъ и ваше здравіе, молю всемилостиваго Бога чтобы Онъ устроилъ ваше миле здравіе въ прежнемъ состояніи, и чтобы Царица Небесная васъ схранила покровомъ своея благодати невредима въ семь житейскомъ пути. Якъ на мори утопающему ниоткуда помощи имущему много утѣхы есть отъ добраго слова, такуюто утѣху принесло намъ ваше слово и надѣюся что не голое слово утѣхи по съ словомъ и руку помощи прострете къ намъ...

Посылаю вамъ туй на фотографъ снятыи нашѣ 4. звоны которіи мы по милости. Божіей приобрели себѣ въ сіе тяжкое и смутное для насъ время, мы принужденны послѣднюю нашу на сіе приложити и послѣдний кусокъ хлыба от рота отняти, ибо нашѣ братья каины туй межи нами жиющіи тоты которымъ вы пригадовали въ моемъ писмѣ, не давали у нашѣ звоны нашимъ помершимъ братьямъ и на последней дороге задзвонити, того ради Василь Григорускій первый бывъ тотъ котрый сказавъ люде мы себѣ купимъ такіи звоны обы еще и они плакали коли услышать голось нашитъ звоновъ и Слава БОГУ., исполнилося такъ, ибо ние того сердца обы оно не сдроглося коли учуетъ себѣ звоны. Правда что тяжко ихъ выпдачуеме, но Богъ помагать.

Пищу вамъ и то что сего году у Филиповку предъ рождествомъ скончався отъ сего живота Куть Федоръ, великий бывъ намъ противникъ, и предъ смертію на 7. месяцевъ съ ума сошелъ Богъ му судія, а предъ великого поста скончался Горватъ Иванъ бывшій бировъ, тоже великій нашъ противитель, но сего сынъ и донькы съ нами суть православныи и они много терпѣли при жизни своего отца немогли ему противитися.

Пищу вамъ что мы Церковь изрубили и побили но еще небосклону у ней нѣтъ, ибо скудость за грошѣ. Церковь долгой съ олтаремъ 23. митры, широтою на крылосахъ 17. митровъ ибо есть

крестобразна Византійській стиль, на кораблі широта 9. м. високою до стрѣхы 5. митровъ сердный куполь высокою 12, митровъ колоколня /турня/ высокою до креста 19. митровъ. Коштуе насъ теперь окремъ нашеѣ работы 65.000. коронъ чeskыхъ, а тотa старa унійско-католицка церковъ облупалася и обпавъ съ ней малтеръ, и теперь потребуешъ реперации въ сумми 70.000. кор. чeskихъ.

Пишу вамъ брате Іоане что дуже тяжко и трудно я туй пребываю и уже давно я бы бывъ пойшовъ геть лишъ тото мене май дуже придержуе чтобы не распалося сисе дѣло православія, я туй теперь живу на своихъ собственныхъ издержкахъ и нитко мене не подпоруе ни физично ни матеріално, нитко мнѣ не дасть ани одной коруны дани, живу у хыжи у брата у углянцѣ, мой няньо помер коли я бывъ у Іерусалимѣ, мама еще жыеть и есме всѣ у воросѣ съ братом...

Вамъ известно якъ наші люди усердно до будовли бралися тогда коли вы проводили будовлею у насъ и тогда еще май бировали и май охоту мали, а теперь и охоту стратили и посл Вамъ известно якъ наші люди усердно до будовли бралися тогда коли вы проводили будовлею у насъ и тогда еще май бировали и май охоту мали, а теперь и охоту стратили и посл войны тяжкый животъ настевъ, заробку ние много границъ наробили и не позволяють за границу йти кусокъ хлѣба заглядати и подумай въ сякомъ состояннн чelовѣккъ будетли думати о будовли, тото еще Слава Богу что и сякъ дѣло идеть, и сисе мене придержуе туй, и хотя такой тяжкый часъ то оно якось по милости Божей идеть не дуже плохо, мы якъ вамъ пишу сбудовали Церковь стоимости 65.000. кч, а звоны 62.000.кч. всего у воросѣ 127.000. коронъ и мы лише 30.000. коронъ должны и хотя такъ скупо за гроши но уже до файнѣ грошѣ исме выдали. Подумайте Брате чесний что всѣ утвари и облаченія и кннгы и сосуды церковныи пропали отъ насъ ничего намъ не дали и мы якбисме обгоріли все мусиме себы ладити.

Пишу вамъ брате честный что еслибы вы теперь были туй то вы не моглибы ся изчудовати якъ туй свѣтъ иде тотъ что бывало ходивъ коло хыжъ за окрушиновъ тотъ нинѣ гойкать что церковъ моя и земля церковна и все имущество, такі якъ Якимъ Сенѣ пе-

ченоѣ, Митерь Игнатю, Драчъ Иванъ, Нѣмый Буковскій, итакъ дале... А съ ними Шпѣлька Петро, Федоръ Чортикъ, Антось /Герасимъ/ Шикора, Василь Кошутъ, Гриць Лелю, Василя Маркового /Дыбльовы / сыны, Быбыничъ, Штефанцьовы /Котовы/ сыны, и такъ процій. Что вы говорили коли исте туй были каждое слово исполняется...

Еще и много разъ кланяюся вамъ и поздравляю васъ не токмо я самый но и всѣ люди жителѣ нашего села ибо всѣ мы мали велику утѣху отъ вашего писма, за что складуене вамъ гряху подяку и благодарность. Желали бы мы май радостное писмо отъ васъ достати въ которомъ бы мы читали что ваше здороля есть въ первомъ невредимомъ состоянїи, коли получите сисе наше писмо просиме васъ коли будете мощи дайте намъ отвѣтъ на него.

Новостей у насъ ние някоѣ, ярмо наше въ которое насъ впрягли мадяре съ шиѣ намъ не сходить, только что не мадарскій батугъ ай чешскій насъ бйе, и не по мадарски ай по чески кричатъ, ине кличуть насъ бѣдош дісно ай кажуть смердѣонцы бакны, чого обѣ слова еднаку честь удають, и теперь не идуть забирати отъ насъ гунѣ, ибо ние нихъ: ай хоттде на дорогѣ екзекуторъ съ жеба всьо забереть самъ.

Наробилося у насъ въ Карпатахъ 30. партій и нашѣ брата канины чехославяне сему радуются коли видятъ нашъ народъ блкающійся якъ дикїи птахы, а если кто изъ, насъ извѣститъ о сѣмъ чужимъ народамъ, скорый дадутъ отвѣтъ то есть народъ глоупї, несполегливі, нескоупен конат слоужбї, и прочї безумнїи глаголы такї якї при мадарехъ не слободло было ни простому ни уряднику говорити: нинї все ето возможно бо ми сме чеси, /чехи/ пепїки.

Дїти вашѣ туй добре живутъ, они васъ поздравляють иони вамъ о своемъ поведенїи подробно напишуть може еще май скоро достанете отъ нихъ писмо якъ сисе отъ мене.

Много разъ кланяюся вамъ отъ имени всѣхъ селянъ Воскресшїй Христось Спаситель нашъ да наполнить душу вашу и сердце ваше той радости якою наполнилъ св: Апостоловъ когда являся имъ воскресшїй изъ гроба.

Божїе Благословенїе да почїеть на главї вашей

МИРЪ ВАМЪ
И ЛЮБОВЪ.

Васъ любящій вашъ братъ въ Христъ.

Дня 10/23, Фебруарія 1935.

ЕГО ВЫСОКОПРЕПОДОБИЮ
ОТЦУ АРХИМАНДРИТУ МИТРОФАНУ,
Настоятелю Русскаго Скита Святаго Апостола Андрея,
Святая Гора АФОНЪ
/Въ Грецьи/
ХРИСТОСЪ ПОСРЕДЪ НАСЪ:

Всечеснѣйшій и вседостойнѣйшій отецъ Архимандрить
Благословите.

Несмѣю писати до Васъ частѣйше того ради что всякое мое
письмо наполнено есть жебрачихъ просьбъ, но простите что я по-
добно деревенскимъ жебракомъ постоянно лѣзу предъ Вами и
стужаю Вамъ желая получить кое утѣшеніе печали моей, въ якой
я несучи крестъ мой утомленный ово тягостию креста овоже злы-
ми нападеніями съ стороны сострадающихъ въ недоуменіи сый
волей неволей впадаю подъ тѣнь Вашего милосердія озноенъ от-
дохующе получаю утѣху моимъ стараніямъ.

Знаю что нынешняго тяжелаго время хватить всякому че-
ловѣку своего страданія и въ томъ числѣ Ваша особа довольно
обремененна своей и ближняго тягостию и безъ того чтобы мои
тягости не дополняли Вамъ мѣру терпѣнѣй, страждете довольно:
но яко умѣлый страдалецъ и искусный воинъ, своими опытными
и благоплодными наставленіями сможете облегчити тягаръ мой
якій я предъ Вами съ надеждой открываю.

Предъ сего просилъ я отъ Васъ и получилъ просимыи кни-
ги что еще и до нынѣ не уплатилъ Вамъ, но всетаки надѣюсь
уплатить если Богъ поможетъ, хоть и познѣйше: еще осмѣли-
ваюсь просити Васъ дорогой Отецъ, пошлите ми /если можете/
Трїодіонъ постный, и цвѣтный, и полный Октоихъ, ежели не
можно то пошлите ради Бога хотя Трїодъ постную, чтобы мож-

но было въ постѣ служить Литургіи Преждеосвященныхъ Даровъ, ради говѣющихъ, прилагаю при семъ писмѣ I, Американскій долларъ чтобы хоть на пересылку не доложить Вамъ свои деньги, а цѣну просимыхъ книгъ и полученныхъ книгъ, буду старатись кое-какъ покрыти.

По одержаніи сего писма буду ожидать просимое, а еслибы въ случай не можно удовлетворить моей просьбы, то прошу извольте написать мнѣ писмо.

Новостей у насъ хорошихъ нѣтъ, уже приходится нѣкимъ убогимъ людямъ помирать отъ голода, и хлѣба въ магазинахъ есть довольно но заработать ничего неможно убогимъ людямъ.

Еще и многоразъ кланяюсь Вамъ дорогой батюшка, и въ Христѣ Братіи Вашей, и прошу Вашихъ Св. молитвъ и благословенія.

Вашъ нижайшій послушникъ и недостойный
смолитвенникъ Феодосій Горват

Синьвирь, дня, 29, Мая, 11 Юнія, 1935.
Карпатская Руссь. /Чехословакия./

**ЕГО ВЫСОКОПРЕПОДОБИЮ
СВЯЩЕННО АРХИМАНДРИТУ ОЦУ МИТРОФАНУ,
Настоятелю Русскаго православнаго монастыря
Св. Ап. АНДРЕЯ.**

НА АФОНѢ, – Греція

Всечестнѣйшій и вседостойнѣйшій
Отець Архимандритъ Благословите,

Смиреннѣйше кланяясь Вамъ и прошу Вашихъ св: молитвъ.

Я смиренный нижеподписанный не знаю якими словами выразити Вамъ свою благодарность и недоумѣваю якими май-красными словами моглбыхъ обнаружить и въ явленѣе привести добротливость и полноту Вашего милаго сострадательнаго серд-

ца, егоже Вы своєю любовію оказали къ мнѣ и къ моимъ вѣрнымъ православнымъ прихожанамъ.

Молю Всемилостиваго Бога чтобы Всемогущій Господь и Владыка Небесный водворил Васъ среди Своихъ слугъ избранныхъ милостивыхъ помилованныхъ.

Приводя до свидѣнїя Вашего что Вами посланный намъ подарокъ /Тріодіонъ постная/ приспѣлъ якразъ къ вечеру въ день стоянїя Андрея Критскаго послѣ перваго звона къ утренни великаго канона на 20, минутъ предъ началомъ служенїя, по истиннѣ той подарокъ послалъ самъ Богъ чрезъ Вашу особу къ намъ якто послалъ въ ветхомъ завѣтѣ пищу избраннымъ своимъ чрезъ пророка Аввакума. При всей утренни а головно при чтенїи вел. Канона, видѣлъ я Васъ умными очима предъ собою стоящимъ на амвонѣ одѣяннымъ въ мантию новую Архиерейскую віалетовую съ жезломъ Архимандричимъ обращеннымъ лицомъ къ западу, и бесѣдующимъ съ св: Андреемъ Критскимъ одѣяннымъ въ сакось Архиерейскій безъ митры стоящимъ по правую сторону Вашей особы обращеннымъ лицомъ къ Юговостоку и смотрящимъ прямо въ глаза Вашей особы, и дуже меня то тѣшило, и я вѣрую что св: духъ св: Андрея и духъ Вашъ присутствовали на соборѣ нашей молитвы, а видимо Вы присутствовали своимъ подаркомъ.

Взамїнь Вашей благодарности къ намъ мы не возблагодарили Вамъ ничимъ, даже не написали до сего дня ибѣ думалъ може что соберу послать Вамъ хотя на почтовїи разходы при пересылкѣ Вами выданны, но на жаль не могъ собрать кромѣ одного Амер. долара, якого здѣ въ прилозѣ посылаю Вамъ, прошу Васъ не гнѣватись на меня что при такомъ цѣнномъ подаркѣ такую ничтожною цѣною я принужденъ возблагодарить Вамъ. Приймѣте отъ насъ сіе якъ принялъ Богъ вдовицы два лепта. А въ будущности если будеме жити и если Всемилостивый Богъ поможетъ будеме памятати свою должность Вамъ.

Новостей добрыхъ у насъ нѣту, по всѣмъ признакамъ видно что приближается время антихриста, по слову св: Ап. Іоанна, въ нашей околицѣ уже много людей обреценны на смерть отъ голода, нѣтъ ниякой помощи и люди впадаютъ въ дебрь отчаянїя. Изъ

состраданія къ людямъ я уже 11-ый годъ /еденнадесятый/ служу безъ жадной платни питаюся заработкомъ роблю на господарстві моего покойного отца въ мѣстѣ съ моимъ братомъ и такъ проживаючи много неприятностей приходится переносить, терпѣнѣе превозходить міри.

Прошу пишете что новаго тамъ у Васъ;

Жизнь Церковная якъ проходить; что новаго чути о Константинопольскомъ ПАТРИАРХѢ; и о Іерусалимскомъ; чимъ питаются Братія на св: горѣ Афонѣ, ци не вымерли отъ голоду; Святыни ци неразоренны; яка политика есть у Греціи послѣ бывшаго возстанія ци сгоршилось ци злѣпшилось положеніе монаховъ и людей;

При моихъ каждоденныхъ молитвахъ я грѣшный поминаю Васъ, прошу не забывайте Вы поминать мене въ Вашихъ св: молитвахъ къ Богу чтобы господь помиловалъ насъ.

Многоразъ кланяюся Вамъ земнымъ поклономъ и прошу Вашихъ св: молитвъ и благословенія, Вашего Высокопреподобія нижайшій послушникъ и грешный смолитвенникъ.

Іером. Иг. Феодосій Горват
Православный духовникъ въ Синьвирѣ

РЕЗЮМЕ

Пропонована стаття є переробленим і доповненим виступом на міжнародній науковій конференції «Закарпаття та Афон: духовно-культурні зв'язки», яка відбулася в Ужгороді на початку листопада 2018 року. В ній автор описує копітку роботу зі збору, систематизації та аналізу матеріалу про життя і пасторську діяльність синевирського ієромонаха Феодосія (Горват). У середині 1920-х рр. саме завдяки активності та наполегливості Ф. Горвата в одному з найбільших сіл гірського Волівського округу – Синевирі, відбулось відновлення Православ'я. За свідченнями старожилів, які підтверджуються документально, Ф. Горват мав тісні контакти з Афоном, духовенством різних часів Чехословаччини, Румунії, Росії, Сербії. У 1942 р. Ф. Горват був заарештований угорськими властями. Нами встановлено, що він був застре-

лений нацистами у таборі Нойштреліц, ймовірно, у серпні 1944 року. Також публікуються окремі документи з виявленого нами особистого архіву Феодосія Горвата.

Ключові слова: Феодосій Горват, православ'я, священник, ігумен, Афон, Нойштреліц.

РЕЗЮМЕ

ЖИЗНЬ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИГУМЕНА ФЕОДОСИЯ ГОРВАТА В ДОКУМЕНТАХ И УСТНО-ИСТОРИЧЕСКИХ СВИДЕТЕЛЬСТВАХ

Предлагаемая статья является переработанным и дополненным выступлением на международной научной конференции «Закарпатье и Афон: духовно-культурные связи», которая состоялась в Ужгороде в начале ноября 2018 года. В ней автор описывает кропотливую работу по сбору, систематизации и анализу материала о жизни и пасторской деятельности синеви́рского иеромонаха Феодосия (Горват). В середине 1920-х годов именно благодаря активности и настойчивости Ф. Горвата в одном из крупнейших сел горного Воловского округа – Синеви́р, было восстановлено Православие. По свидетельствам старожилов, которые подтверждаются документально, Ф. Горват имел тесные контакты с Афоном, духовенством разных времен Чехословакии, Румынии, России, Сербии. В 1942 года Ф. Горват был арестован венгерскими властями. Нами установлено, что он был застрелен нацистами в лагере Нойштрелиц, вероятно, в августе 1944 года. Также публикуются отдельные документы из обнаруженного нами личного архива Феодосия Горвата.

Ключевые слова: Феодосий Горват, православие, священник, игумен, Афон, Нойштрелиц.

SUMMARY

THE LIFE AND ACTIVITY OF THE ABBOT THEODOSIUS HORVAT IN DOCUMENTS AND ORAL HISTORICAL EVIDENCE

The proposed article is a revised and supplemented speech at

the international scientific conference „Transcarpathia and Athos: spiritual and cultural ties“, which took place in Uzhgorod in early November 2018. The author describes the painstaking work of collecting, organizing and analyzing material about the life and pastoral activities of the Hieromonk of Synevyr, Theodosius (Horvat) in it. In the mid-1920s thanks to the activity and perseverance of Th. Horvat in one of the largest villages in the mountainous Volovsky district, Synevyr, that Orthodoxy was restored. According to the documented old-timers, Th. Horvat had close contacts with Athos, the clergy of different regions of Czechoslovakia, Romania, Russia, and Serbia. In 1942, Th. Horvath was arrested by the Hungarian authorities. We have found that he had been shot dead by the Nazis at the Neustrelitz camp probably in August 1944.

We also publish separate documents from the personal archive of Theodosius Horvath.

Keywords: Theodosius Horvath, Orthodoxy, priest, abbot, Athos, Neustrelitz.